

University of Tehran

Homepage: <https://jrels.ut.ac.ir>

A Legal Analysis of the ‘Non-Transfer of Ownership’ Clause in Production Sharing Agreements (PSAs) for Joint Oil and Gas Fields: A Study of Clause (a), Article 44 of the Seventh Development Plan

Abbas Kazeminajafabadi¹ , Iman Jahandari²

1. Corresponding Author, Associate Professor, Department of Private Law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: kazemi_najaf@atu.ac.ir

2. PhD Candidate in International Oil and Gas Contract Management, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: Jahandari@atu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

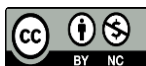
Manuscript received:
6 December 2025
final revision received:
8 February 2026
accepted:
18 February 2026
published online:
22 February 2026

Keywords:
Upstream contracts,
Seventh Development
Plan, Production sharing,
Joint field, Non-
transfer of ownership.

Abstract

This study examines the apparent conflict between the authorization to conclude production sharing agreements under Clause (a) of Article 44 of the Seventh Development Plan Law and the qualification of “non-transfer of ownership.” The central issue is that the contractor’s entitlement to a share of the produced oil or gas constitutes an inherent element of this contractual model, while the prohibition on transferring ownership may be interpreted broadly. The aim of the study is to clarify the scope of this qualification and to determine whether it can be reconciled with the legal structure of production sharing agreements. The research adopts a sequential exploratory mixed-methods approach, drawing on semi-structured interviews with experts, a Likert-scale questionnaire, and legal-interpretive analysis of laws and model contracts. The findings indicate that the statutory prohibition pertains to the field, reservoir, and in situ hydrocarbon resources and does not necessarily extend to a segregated share of the product after extraction. Accordingly, the study concludes that this contractual model is conditionally permissible, provided that the mechanism for the realization and transfer of the contractor’s right is explicitly and precisely stipulated in the contract text.

Cite this article: Kazeminajafabadi, Abbas; Jahandari, Iman (2026) “A Legal Analysis of the ‘Non-Transfer of Ownership’ Clause in Production Sharing Agreements (PSAs) for Joint Oil and Gas Fields: A Study of Clause (a), Article 44 of the Seventh Development Plan” *Energy Law Studies*, 11 (2): 365-389.
<https://doi.com/10.22059/jrels.2026.407749.613>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

Introduction

The development of joint oil and gas fields constitutes a strategic legal decision at the intersection of public law, petroleum contract law, and energy economics, requiring a balance between attracting investment/technology and safeguarding state sovereignty over natural resources.

Domestic literature evaluates Production Sharing Agreements (PSAs) through two primary lenses: legal and economic-technical. Legally, scholars advocate for their incremental implementation in smaller fields (Tabatabaei, 1392; Montazer & Ebrahimi, 1392), fiscal modeling based on pre-revolutionary contracts (Manzoor et al., 1394), and resolving statutory ambiguities regarding reserve ownership (Kahnehoushnezhad & Ebrahimi, 1395; Kazeminajafabadi, 1395). Studies also verify the PSA's compatibility with Shi'a jurisprudence (*nafye sabil*) and public ownership, asserting its superiority over concessionary systems (Seyyed Morteza Hosseini et al., 1400; Bayati et al., 1399; Arian & Bahmaei, 1398). Economically, research confirms that PSAs offer greater fiscal flexibility and risk allocation than buybacks (Ghorbani-Pashakolaei et al., 1393; Taherifard & Salimifar, 1394; Aminzadeh & Aghababai-Dehkordi, 1393; Amani & Hamidzadeh, 1394; Tavakoli et al., 1395). While some identify the PSA as minimizing risk for the National Iranian Oil Company (Kavousi et al., 1397; Ayvazloo et al., 1397), others demonstrate the long-term operational and financial advantages of the Iran Petroleum Contract (IPC) framework, specifically in the Yadavaran field (Khorsandi et al., 1397; Shirijian & Taherifard, 1400; Emami-Meybodi et al., 1399; Aljomeh et al., 1400). This is supplemented by strategic insights from the Iraqi Kurdistan Region (Behnam & Zarei, 1402) and recent technical models for sustainable production (Shokri et al., 1396; Gholami et al., 1402; Khaksar Astaneh et al., 1402; Rajabi et al., 1403).

International comparative literature highlights the inefficiency of Iranian buybacks relative to PSAs (Ghandi & Lin, 2012; 2017; 2020), emphasizing the PSA's capacity to attract foreign investment while preserving host-state sovereignty (Feng et al., 2014; Salih & Yamulki, 2020; Dirani & Ponomarenko, 2021). Modern global scholarship underscores the necessity of replacing stabilization clauses with flexible renegotiation mechanisms (Hassan, 2023; Ayo & Ojo, 2023), refining fiscal terms (Hai & Pingping, 2024), and addressing the IPC's

remaining competitive gap compared to international PSAs (Bahmaei & Afshar, 2025).

This study addresses a legal paradox introduced by Article 44(a) of the Seventh Development Plan Act, which authorizes PSAs “without transferring ownership” of reserves, despite production sharing being an inherent, defining element of the PSA mechanism. By conceptually separating ownership of in-situ reserves from title to the allocated share of produced hydrocarbons, this article delineates the scope of the legislative restriction. It evaluates whether the allocation of produced oil or gas violates the statutory prohibition or is legally reconcilable with it, establishing a compliant legal framework for drafting PSAs in Iran’s joint fields.

Method

This study is applied research and was conducted through a sequential exploratory mixed-methods design (Creswell & Plano Clark, 2018) in three phases. In the first phase (qualitative), semi-structured interviews with 14 prominent experts in oil law and energy economics were used to identify the main research problem: the conflict between the “no transfer of ownership” clause in Article 44(a) of the Seventh Development Plan Act and the inherent nature of Production Sharing Agreements (i.e., production sharing). In the second phase (quantitative), a Likert-scale questionnaire was designed and completed by 11 experts; the resulting data were analyzed in SPSS using descriptive statistics to statistically document the importance of, and consensus on, the identified challenge. In the third phase (legal analysis), an analytical-interpretive approach, together with a library-based review of domestic legislation and international contract models, was used to examine the legal dimensions of this conflict and develop a proposed solution.

Conclusions

The findings indicate that the phrase “without transfer of ownership” in Article 44(a) of the Seventh Development Plan Act does not, if interpreted precisely and systematically, create an absolute barrier to the conclusion of Production Sharing Agreements in joint fields. The apparent conflict arises because the contractor receives a share of production; however, legally, a distinction must be made between ownership of the field, reservoir, and hydrocarbons in situ and a contractual right to a segregated share of produced output.

Under Iranian law, oil and gas, as anfal and public wealth, are not transferable in terms of ownership of the field or reservoir; thus, the state and the National Iranian Oil Company cannot transfer sovereign rights or ownership of subsurface resources. However, this restriction does not, by itself, prohibit the transfer of a share of extracted production after separation, measurement, and delivery, unless expressly stated by law.

Accordingly, granting the investor a share of production, once contractual conditions are met and at a specified delivery point, does not amount to transferring ownership of the field or reservoir; rather, it constitutes performance of a contractual obligation regarding a product that has exited its in-situ natural state. The empirical findings also suggest that the issue is primarily an interpretive and legislative ambiguity rather than a structural obstacle.

Therefore, the proper legal characterization is conditional permissibility: a Production Sharing Agreement is compatible with the “no transfer of ownership” clause, provided that the contract expressly defines the continuing public ownership of the field and reservoir, the non-transfer of sovereign rights, the time at which the contractor’s entitlement arises, the point of product transfer, the method of calculating and delivering the share, and the consequences of non-performance.

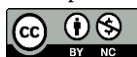
تحلیل حقوقی قید «بدون واگذاری مالکیت» در قراردادهای مشارکت در تولید میادین مشترک: مطالعه بند (الف) ماده ۴۴ قانون برنامه هفتم پیشرفت

عباس کاظمی نجف‌آبادی^۱ ✉، ایمان جهانداری^۲

۱. نویسنده مسئول: دانشیار، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
رایانامه: kazemi_najaf@atu.ac.ir
۲. دانشجوی دکتری مدیریت قراردادهای بین‌المللی نفت و گاز، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه:
Jahandari@atu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	این پژوهش به بررسی تعارض ظاهری میان تجویز انعقاد قرارداد مشارکت در تولید در بند «الف» ماده ۴۴ قانون برنامه هفتم پیشرفت و قید «بدون واگذاری مالکیت» می‌پردازد. مسئله اصلی آن است که سهمی شدن پیمانکار در نفت یا گاز تولیدی، رکن ذاتی این الگوست، درحالی‌که منع واگذاری مالکیت ممکن است به‌صورت موسع تفسیر شود. هدف پژوهش، تبیین قلمرو این قید و تعیین امکان جمع آن با ساختار حقوقی قرارداد مشارکت در تولید است. روش تحقیق، ترکیبی اکتشافی متوالی است و از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان، پرسشنامه طیف لیکرت و تحلیل حقوقی - تفسیری قوانین و نمونه قراردادها بهره می‌گیرد. یافته‌ها نشان می‌دهد ممنوعیت قانونی ناظر بر میدان، مخزن و منابع هیدروکربوری درجا است و به‌طور لزومی به سهم تفکیک‌شده از محصول پس از استخراج تسری نمی‌یابد. بر این اساس، نتیجه پژوهش دلالت بر جواز مشروط این الگو، با لزوم تصریح دقیق سازوکار تحقق و انتقال حق پیمانکار در متن قرارداد، دارد.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۹/۱۶	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۱۹	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۲۹	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۲/۳	
کلید واژه‌ها: بدون واگذاری مالکیت، برنامه هفتم پیشرفت، قراردادهای بالادستی، مشارکت در تولید، میدان مشترک.	

استناد: کاظمی‌نجف‌آبادی، عباس؛ جهانداری، ایمان (۱۴۰۴). «تحلیل حقوقی قید «بدون واگذاری مالکیت» در قراردادهای مشارکت در تولید میادین مشترک: مطالعه بند (الف) ماده ۴۴ قانون برنامه هفتم پیشرفت»، *مطالعات حقوقی انرژی*، ۱۱(۲)، ۳۸۹-۳۶۵.
<https://doi.com/10.22059/jrels.2026.407749.613>

مقدمه

بهره‌برداری از میادین مشترک نفت و گاز در تقاطع حقوق عمومی، حقوق قراردادهای نفتی و اقتصاد انرژی قرار دارد و انتخاب الگوی قراردادی مناسب، ماهیتی حقوقی-راهبردی دارد که باید میان جذب سرمایه و فناوری از یک سو و صیانت از حاکمیت دولت بر منابع طبیعی از سوی دیگر، تعادل برقرار سازد.

مرور ادبیات داخلی نشان می‌دهد قرارداد مشارکت در تولید از دو منظر بررسی شده است؛ از منظر حقوقی، برخی مطالعات با مقایسه این الگو با بیع متقابل، اجرای تدریجی آن را در میادین کوچک‌تر توصیه کرده‌اند (طباطبایی، ۱۳۹۲: ۹۹؛ منتظر و ابراهیمی، ۱۳۹۲: ۳۳۰)؛ برخی دیگر با بازخوانی قراردادهای پیش از انقلاب، عناصر مالی آنها را مبنای طراحی الگوهای جدید دانسته‌اند (منظور و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۱۲)، درحالی‌که پژوهش‌هایی نیز نسبت به ابهام در تعبیر مالکیت ذخایر در قوانین موجود هشدار داده و خواستار قانونگذاری صریح شده‌اند (کهن‌هوش‌نژاد و ابراهیمی، ۱۳۹۵: ۱۵۳؛ کاظمی نجف‌آبادی، ۱۳۹۵: ۱۶۱). در مقابل، با تکیه بر قاعده نفی سبیل و فقه امامیه، سازگاری این قرارداد با اصل حفظ مالکیت عمومی و مشروعیت فقهی آن بررسی شده (سید مرتضی حسینی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۲۱؛ بیاتی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۵۴) و اعتبار قانونی و برتری اقتصادی آن نسبت به روش‌های امتیازی نیز نشان داده شده است (آرین و بهمنی، ۱۳۹۸: ۶۲۸). از منظر اقتصادی-فنی، پژوهش‌های متعددی انعطاف مالی و توزیع مطلوب‌تر ریسک در این قرارداد نسبت به بیع متقابل را تأیید کرده‌اند (قربانی پاشاکلاهی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۱۵؛ طاهری‌فرد و سلیمی‌فر، ۱۳۹۴: ۱۷۱؛ امین‌زاده و آقابابایی دهکردی، ۱۳۹۳: ۲۶؛ امانی و حمیدزاده، ۱۳۹۴: ۱۷۵؛ توکلی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۷۷). در سنجش تطبیقی کارایی الگوهای قراردادی، برخی پژوهش‌ها کمترین ریسک را برای شرکت ملی نفت ایران در مشارکت در تولید یافته‌اند (کاووسی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۷؛ عیوض‌لو و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۶۴)، درحالی‌که پژوهش‌های دیگر برتری تولیدی و مالی ساختارهای ترکیبی و بلندمدت‌تر آی‌پی‌سی را نشان داده‌اند (خورسندی و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۰؛ شیرینیان و طاهری‌فرد، ۱۴۰۰: ۹۰؛ امامی‌مبیدی و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۲؛ ۱۴۰۰: ۳۰) و کارایی بالاتر آی‌پی‌سی در میدان مشترک یادآوران نیز تأیید شده است (الجمعه و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۱۴). تجربه اقلیم کردستان عراق نیز برای توسعه میادین مشترک ایران راهبردی دانسته شده (بهنام و زارعی، ۱۴۰۲: ۱۸۱) و پژوهش‌های فنی جدیدتر بر لزوم لحاظ همزمان عوامل فنی، اقتصادی و زیست‌محیطی در طراحی مسیر تولید صیانتی تأکید کرده‌اند (شکری و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰۱؛ غلامی و همکاران، ۱۴۰۲: خاکسار آستانه و همکاران، ۱۴۰۲: ۷۸؛ رجبی و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۵۴).

در ادبیات بین‌المللی، ناکارآمدی بیع متقابل ایران و ریسک بالای آن برای شرکت‌های بین‌المللی در برابر کارایی بیشتر مشارکت در تولید در میدان رومیلۀ عراق نشان داده شده است (Ghandi & Lin, 2012; 2017: 22; 2020). جذابیت بیشتر این الگو برای سرمایه‌گذار خارجی و

کارامدی آن در حفظ مالکیت دولت میزبان نیز تأیید شده است (Feng et al., 2014: 402; Salih, 2020: 179) و انعطاف‌پذیری، توزیع عادلانه ریسک و انتقال فناوری به‌عنوان عوامل کلیدی موفقیت آن برشمرده شده‌اند (Dirani & Ponomarenko, 2021: 11). ضرورت بازطراحی این قراردادها متناسب با چالش‌های زیست‌محیطی و جایگزینی شرط مذاکره مجدد به‌جای شرط تثبیت نیز مورد تأکید قرار گرفته (Hassan, 2023: 13; Ayo & Ojo, 2023: 118). بهبود مستمر بندهای مالی و حقوقی آن در تجربه چین ضروری دانسته شده (Hai & Pingping, 2024: 33) و نشان داده شده است که قرارداد جدید نفتی ایران آی‌پی‌سی همچنان از حیث جذابیت سرمایه‌گذاری از مشارکت در تولید عقب‌تر است (Bahmaei & Afshar, 2025: 16).

پژوهش حاضر، برخلاف تحقیقات پیشین که اغلب به کارایی اقتصادی یا مشروعیت فقهی این قراردادها پرداخته‌اند، پس از تصویب قانون برنامه هفتم پیشرفت، تعارض حقوقی مغفول‌مانده را بررسی می‌کند: مجوز بند «الف» ماده ۴۴ این قانون، انعقاد قرارداد مشارکت در تولید را «بدون واگذاری مالکیت» ذخایر تجویز کرده، حال آنکه سهمیم شدن طرف خارجی در نفت یا گاز تولیدی، رکن ذاتی همین نوع قرارداد است.

هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی و تحلیل این تعارض ظاهری میان قید «بدون واگذاری مالکیت» و ماهیت حقوقی قرارداد مشارکت در تولید است؛ بدین ترتیب که با تفکیک مفهومی میان «مالکیت ذخایر در مخزن» و «مالکیت سهم تفکیک‌شده از تولید»، دامنه و حدود قید مزبور تبیین و روشن شود که آیا اعطای سهم از تولید به شرکت خارجی در چارچوب این الگوی قراردادی، مصداق نقض تکلیف قانونگذار به «عدم واگذاری مالکیت» است یا در طول آن قرار می‌گیرد و با آن قابل جمع است. دستاورد این تحلیل، فراهم آوردن مبنایی حقوقی برای طراحی و تنظیم قراردادهای مشارکت در تولید میادین مشترک نفت و گاز، منطبق با الزامات تقنینی قانون برنامه هفتم پیشرفت، خواهد بود.

۱. روش‌شناسی

پژوهش حاضر از حیث هدف، در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد و از حیث رویکرد روش‌شناختی، بر طرح ترکیبی اکتشافی متوالی استوار است.

در گام نخست پژوهش، به‌منظور شناسایی چالش‌های حقوقی برآمده از مجوز بند «الف» ماده ۴۴ قانون برنامه هفتم پیشرفت در انعقاد قرارداد مشارکت در تولید، پانلی از خبرگان با روش نمونه‌گیری هدفمند گزینش شد. این پانل متشکل از چهارده (Creswell & Plano Clark, 2018: 65) نفر از صاحب‌نظران و متخصصان حوزه قراردادهای نفتی و حقوق نفت و گاز بود که ترکیب آن، دربرگیرنده اعضای هیأت علمی دانشگاهی و متخصصان اجرایی صنعت به شرح ذیل بود: دکتر عبدالحسین شیروی، دکتر مسعود درخشان، دکتر سید نصرالله ابراهیمی، دکتر سید

مصطفی زین‌الدین، دکتر محمودرضا فیروزمند، دکتر عباس هاشمی، دکتر سید حسن موسوی، دکتر مسعود امانی، دکتر علیرضا تقی‌پور، دکتر زهرا گودرزی، دکتر آیه کاتبی، مهندس علی‌اکبر وحیدی آل‌آقا، مهندس سید مهدی حسینی و مهندس عبدالحمید ثامن.

با هر یک از اعضای پانل، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با محوریت پرسش‌های باز و اکتشافی انجام گرفت تا زمینه برای طرح دیدگاه‌های آزادانه خبرگان فراهم آید. نتیجه این مرحله، شناسایی و صورت‌بندی چالش حقوقی پژوهش بود: تعارض میان قید «بدون واگذاری مالکیت» و رکن ذاتی قرارداد مشارکت در تولید، یعنی سهم‌پذیر شدن طرف خارجی در نفت یا گاز تولیدی.

بر اساس یافته حاصل از فاز کیفی، پرسشنامه‌ای بسته با طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت (خیر [۱]؛ کم [۲]؛ متوسط [۳]؛ زیاد [۴]؛ خیلی زیاد [۵]) طراحی شد تا میزان اهمیت چالش شناسایی‌شده، از منظر خبرگان به‌صورت کمی سنجیده شود. این پرسشنامه برای تمامی اعضای پانل ارسال شد که از این میان، ۱۱ نفر (Skulmoski, Hartman & Krahn, 2007: 10) پاسخ دادند. داده‌های حاصل با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS و از طریق شاخص‌های آمار توصیفی تحلیل شد تا میزان اهمیت و اجماع خبرگان نسبت به چالش تعارض قید «بدون واگذاری مالکیت» با ماهیت قرارداد مشارکت در تولید، به‌صورت مستند و قابل استناد ارائه شود.

در مرحله سوم با بهره‌گیری از روش تحلیل حقوقی - تفسیری و با تکیه بر منابع کتابخانه‌ای، قوانین و مقررات داخلی و همچنین نمونه قراردادهای نفتی، ابعاد و لوازم حقوقی تعارض شناسایی‌شده به‌صورت نظام‌مند بررسی و تحلیل شد.

۲. قرارداد مشارکت در تولید

قرارداد مشارکت در تولید^۱ در دسته‌بندی کلی «سیستم‌های قراردادی» صنعت نفت جای می‌گیرد (امانی، ۱۳۹۳: ۱۰۳)؛ الگویی که در آن شرکت بین‌المللی نفت، تأمین مالی پروژه را از محل عواید همان پروژه بر عهده می‌گیرد (Inocencio, 2021: 5) و بازپرداخت سرمایه‌گذاری از طریق اختصاص بخشی از تولیدات صورت می‌پذیرد (شیروی، ۱۴۰۰: ۳۳۱). از این رو، این قرارداد را می‌توان نوعی سازوکار «ریسک - پاداش» دانست، چراکه خدمات، سرمایه‌گذاری و ریسک‌های پذیرفته‌شده توسط پیمانکار، در صورت تحقق تولید تجاری، از محل هیدروکربور تولیدی جبران می‌شود (بهنام و زارعی، ۱۴۰۲: ۱۷۲؛ زیگوچائو، ۱۳۹۶: ۱۷۸).

ایده بنیادین این قرارداد بر هم‌افزایی ظرفیت‌های نامتقارن دولت میزبان و سرمایه‌گذار استوار است. دولت، مالک منابع هیدروکربوری است و این مالکیت پس از انعقاد قرارداد نیز استمرار دارد (Johnston, 1994: 39)، اما به‌طور معمول با محدودیت‌هایی چون کمبود فناوری، منابع مالی و

1. Production Sharing Agreement (PSA)

دسترسی به بازار مواجه است. سرمایه‌گذار در مقابل، دانش فنی، توان تأمین مالی، ظرفیت پذیرش ریسک و شبکه بازاریابی بین‌المللی را فراهم می‌آورد. بدین ترتیب، قرارداد مشارکت در تولید ابزاری حقوقی - اقتصادی است که دولت از طریق آن، بدون انتقال مالکیت مخزن، بهره‌برداری تجاری از منبع را ممکن می‌سازد و سرمایه‌گذار در قبال تأمین مالی، مدیریت عملیات و تحمل ریسک، از بخشی از تولید بهره‌مند می‌شود.

هرچند این قراردادها اغلب در مراحل اکتشاف، توسعه و تولید اولیه کاربرد دارند، در پروژه‌های افزایش برداشت از میادین کشف‌شده نیز قابل استفاده‌اند (زیگوجا، ۱۳۹۶: ۱۷۰). تقسیم منافع تابعی از قدرت چانه‌زنی طرفین، ریسک زمین‌شناختی و اقتصادی، شرایط بازار و ساختار مالی قرارداد است. از منظر سرمایه‌گذار، افزون بر کسب سهمی از تولید، افزایش نسبت ذخیره به تولید^۱ و تقویت ارزش اقتصادی حق بهره‌برداری از میدان نیز از انگیزه‌های اصلی ورود به این قرارداد به‌شمار می‌رود.

۳. قید «بدون واگذاری مالکیت» در قراردادهای مشارکت در تولید میادین مشترک

یکی از چالش‌های مهم در به‌کارگیری قرارداد مشارکت در تولید در میادین مشترک نفت و گاز ایران، قید «بدون واگذاری مالکیت» در بند «الف» ماده ۴۴ قانون برنامه هفتم پیشرفت است.^۲ اهمیت این چالش از آن حیث است که قرارداد مشارکت در تولید، برخلاف قراردادهای صرفاً خدماتی (موسوی، ۱۳۹۹: ۸۵) بر ارتباط مستقیم سرمایه‌گذار با بخشی از نفت تولیدی استوار است (کاظمی نجف‌آبادی، ۱۳۹۵: ۱۴۳). در این الگو، مالکیت دولت بر منابع هیدروکربوری موجود در مخزن مفروض و غیرقابل انتقال است (ابراهیمی، منتظر و مسعودی، ۱۳۹۳: ۳)؛ اما کارکرد اقتصادی قرارداد اقتضا دارد که سرمایه‌گذار پس از تحقق تولید و در چارچوب سازوکار تقسیم محصول، نسبت به سهم خود از نفت تولیدی حق مؤثر، قابل اتکا و قابل استیفا داشته باشد (ملکشاه، ۱۴۰۱: ۶۲).

ابهام اصلی از اطلاق ظاهری عبارت «بدون واگذاری مالکیت» ناشی می‌شود. اگر این قید بدون مشخص شدن اینکه عدم واگذاری مالکیت ناظر بر کدام موضوع است - یعنی میدان، مخزن، سیال درجا یا سیال تولیدی - تفسیر شود، ممکن است چنین برداشت شود که هرگونه انتقال مالکیت، حتی نسبت به سیال تولیدی، ممنوع است. در این فرض، سهم سرمایه‌گذار از تولید به یک حق صرفاً دینی و وابسته به اراده دولت تقلیل می‌یابد و قرارداد عملاً از مشارکت در تولید به قرارداد خدمت نزدیک می‌شود (امانی، ۱۳۹۳: ۲۸). اما چنین تفسیری با منطبق قرارداد مشارکت در تولید و نیز با دلالت دقیق الفاظ قوانین نفتی سازگار نیست.

1. Reserve to Production (R/P)

۲. قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۳)، مجلس شورای اسلامی، ماده ۴۴، بند «الف».

در تحلیل لفظی، باید میان «مالکیت بر مخزن یا میدان» و «مالکیت بر سیال تولیدی» تفکیک کرد. ممنوعیت انتقال مالکیت، در صورتی که به «مخزن» یا «میدان» مقید شود، ناظر بر همان موضوع مقید است. به بیان دیگر، هنگامی که قانونگذار در قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت از عدم انتقال مالکیت «نفت و گاز موجود در مخازن» سخن می‌گوید، دلالت مطابقی (شبخیز و محمدتبار، ۱۴۰۴: ۱۴۹) عبارت، ممنوعیت انتقال مالکیت منابع هیدروکربوری درجا است، نه نفتی که پس از استخراج از وضعیت منبع زیرزمینی خارج شده و به کالای قابل تحویل تبدیل می‌شود. افزون بر این، تقیید حکم به «مخازن» می‌تواند واجد مفهوم مخالف (محمدی، ۱۴۰۱: ۷۵) باشد؛ بدین معنا که منع انتقال مالکیت، به منابع موجود در مخزن اختصاص دارد و نسبت به خارج از مخزن، از جمله نفت تولیدی و تحویل‌شده در مرحله تسویه قرارداد، دلالت بر منع ندارد. همین تحلیل درباره عبارت «بدون واگذاری مالکیت در میادین مشترک» در بند «الف» ماده ۴۴ قانون برنامه هفتم نیز قابل طرح است. هرچند واژه «میدان» نسبت به «مخزن» گسترده‌تر است، اما باز هم قید مالکیت در این عبارت، ناظر بر مالکیت نسبت به میدان به عنوان موضوع حاکمیتی و منبع عمومی است، نه الزاماً مالکیت نسبت به محموله‌های نفتی تولیدشده پس از استخراج. بنابراین، از منظر دلالت الفاظ، قید «در میادین مشترک» قلمرو ممنوعیت را به مالکیت بر میدان یا حقوق حاکمیتی مربوط به آن محدود می‌کند. بر این مبنا، مفهوم مخالف قید مزبور آن است که انتقال مالکیت نسبت به اموالی که دیگر عنوان میدان یا مخزن بر آنها صادق نیست (ملکشاه، ۱۴۰۱: ۳۱)، مانند نفت تولیدی تخصیص‌یافته در نقطه تحویل، مشمول منع مزبور نیست (Feng, Zhang, & Gao, 2014: 397)؛ مگر آنکه دلیل خاصی بر ممنوعیت آن وجود داشته باشد.

۴. تحلیل یافته‌های میدانی

یافته‌های میدانی نشان می‌دهد که این چالش از منظر خبرگان در سطحی نزدیک به متوسط ارزیابی شده است.

جدول ۱. تحلیل آماری چالش قید «بدون واگذاری مالکیت» با ماهیت قراردادهای مشارکت در تولید

تعداد نمونه	دامنه	کمینه	بیشینه	میانگین	میانه	مد	خطای استاندارد	انحراف معیار	واریانس
۱۱	۴	۱	۵	۲٫۸۲	۳	۲	۰٫۴۰	۱٫۳۲	۱٫۷۶

میانگین ۲/۸۲ و میانه ۳ بیان می‌کند که برآیند دیدگاه‌ها این چالش را نه کم‌اهمیت و نه کاملاً جدی می‌دانند، هرچند مد ۲ نشان می‌دهد بیشترین فراوانی پاسخ‌ها به سمت ارزیابی ضعیف‌تر میل دارد. در مقابل، انحراف معیار ۱/۳۲، واریانس ۱/۷۶ و دامنه ۴ (از ۱ تا ۵) حکایت از

پراکندگی شایان توجه دیدگاه‌ها دارد و نشان می‌دهد که درباره ماهیت و شدت این ابهام، اجماع کارشناسی وجود ندارد.

این ناهمگنی آرا بیانگر آن است که مسئله بیشتر ماهیت تفسیری دارد تا یک مانع ساختاری؛ به‌ویژه اینکه بخشی از خبرگان با اتکا به دلالت الفاظ و مفهوم مخالف قید «مخزن/میدان»، چالش را قابل مدیریت می‌دانند، درحالی‌که گروهی دیگر به دلیل امکان برداشت‌های موسع در سطح تقنینی و نظارتی، آن را چالشی جدی‌تر ارزیابی کرده‌اند.

۵. مبنای حقوقی

مبنای حقوقی این چالش در تلاقی قواعد مربوط به انفال، اموال عمومی، قوانین بالادستی نفت و گاز، قواعد عمومی قراردادها و صلاحیت‌های قانونی وزارت نفت قرار دارد. در نظام حقوقی ایران، منابع نفت و گاز از مصادیق انفال و ثروت‌های عمومی محسوب می‌شوند^۱ و اداره و اعمال حق حاکمیت نسبت به آنها در اختیار حکومت اسلامی است.^۲ بر این اساس، وزارت نفت و شرکت ملی نفت ایران در مقام اعمال صلاحیت قانونی و نمایندگی از حاکمیت عمل می‌کنند^۳ (شبروی، ۱۴۰۰: ۱۷۲) و مجاز به انتقال مالکیت مخزن یا منابع هیدروکربوری درجا به سرمایه‌گذار نیستند (ابراهیمی و شیرجیان، ۱۳۹۳: ۴).

با وجود این، ممنوعیت انتقال مالکیت منابع زیرزمینی را نباید با ممنوعیت انتقال مالکیت نفت تولیدی یکی دانست (ملک‌شاه، ۱۴۰۱: ۳۱). قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت، ممنوعیت را به «نفت و گاز موجود در مخازن» مقید کرده است (کهن‌هوش‌نژاد، ۱۳۹۹: ۲۳). از منظر اصول دلالت الفاظ، این تقييد واجد اهمیت حقوقی است، زیرا قانونگذار به جای بیان منع کلی انتقال مالکیت نفت و گاز، آن را به وضعیت خاصی از مال، یعنی وجود در مخزن، محدود کرده است (امین‌زاده و آقابابایی دهکردی، ۱۳۹۳: ۱۱). بنابراین، دلالت التزامی و مفهوم مخالف این عبارت آن است که نفت و گاز پس از خروج از مخزن و تبدیل شدن به محصول تولیدی، از قلمرو مستقیم این ممنوعیت خارج می‌شود.

در قانون برنامه هفتم نیز عبارت «بدون واگذاری مالکیت در میادین مشترک» باید با همین منطق تفسیر شود. اگرچه واژه «میدان» از حیث فنی و حقوقی مفهومی عام‌تر از مخزن دارد،

۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸)، همه پرسی، اصل ۴۵.

قانون نفت (۱۳۶۶)، مجلس شورای اسلامی، ماده ۲.

قانون اصلاح قانون نفت (۱۳۹۰)، مجلس شورای اسلامی، ماده ۲.

۲. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۸، همه پرسی، اصل ۴۵.

۳. قانون اصلاح قانون نفت، ۱۳۹۰، مجلس شورای اسلامی، ماده ۲.

قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت (۱۳۹۱)، مجلس شورای اسلامی، ماده ۱.

همچنان ناظر بر موضوع بالادستی و حاکمیتی است. بنابراین، منع واگذاری مالکیت در میدان، به معنای منع انتقال مالکیت نسبت به خود میدان، حقوق حاکمیتی مربوط به آن و منابع درجا است، نه منع انتقال سهم مشخصی از نفت تولیدی در مقام تسویه تعهدات قراردادی (Salmond & Fitzgerald, 1966: 235؛ امانی و شفیع‌زاده خولنجانی، ۱۳۹۱: ۱۵۱).

۶. حکم حقوقی

حکم حقوقی این مسئله را باید «جواز مشروط همراه با ابهام تقنینی قابل رفع از طریق تفسیر» دانست. انتقال مالکیت میدان، مخزن و منابع هیدروکربوری درجا در حقوق ایران ممنوع است و قرارداد مشارکت در تولید نمی‌تواند چنین اثری داشته باشد. اما این ممنوعیت، با توجه به دلالت الفاظ قوانین مربوط، لزوماً به نفت تولیدی پس از استخراج و در مرحله تقسیم یا تحویل تسری نمی‌یابد (کهن‌هوش‌نژاد و ابراهیمی، ۱۳۹۵: ۱۵۳).

با توجه به اینکه قرارداد مشارکت در تولید در حقوق ایران قابل پذیرش است (آرین و بهمنی، ۱۳۹۸: ۶۲۸)، رفع چالش اعلام‌شده مشروط بر آن است که میان سه سطح از مالکیت تفکیک شود: نخست، تصریح مالکیت عمومی بر منابع هیدروکربوری موجود در مخزن (شیروی، ۱۴۰۰: ۱۷۸)؛ دوم، تصریح صلاحیت‌های حاکمیتی دولت نسبت به میدان (شیروی و تقی‌زاده، ۱۳۹۹: ۲۹۱)؛ سوم، حق قراردادی یا حق دینی پیمانکار (بهنام و زارعی، ۱۴۰۲: ۱۷۴) نسبت به نفت تولیدی که پس از استخراج و در قالب دریافت سند تسویه تعهدات قرارداد از طرف اول قرارداد (موحد، ۱۳۴۹: ۲۲۸). ممنوعیت قانونی ناظر بر دو سطح نخست است، اما نسبت به سطح سوم، در صورت رعایت ضوابط قراردادی و قانونی، منع صریحی وجود ندارد.

این نتیجه با ماهیت قرارداد مشارکت در تولید نیز سازگار است. در این قرارداد، استحقاق^۱ پیمانکار زمانی محقق می‌شود که نتیجه معینی مانند تولید تجاری یا افزایش ظرفیت میدان حاصل شود. از این حیث، تعهد پیمانکار در بخش اصلی قرارداد، تعهد به نتیجه است و صرف تلاش یا تحمل هزینه برای ایجاد حق کافی نیست (امانی، ۱۳۹۳: ۱۳۳). همچنین حق پیمانکار نسبت به سهم نفت تولیدی، در ابتدا ماهیتی شخصی و قراردادی دارد و مالکیت او، در صورت پذیرش، تنها پس از تحقق تعهدات و در مرحله تقسیم ایجاد می‌شود (منظور، امانی و کهن‌هوش‌نژاد، ۱۳۹۴: ۲۱۳). بنابراین، انتقال سهم پیمانکار از نفت تولیدی، انتقال مالکیت مخزن یا میدان نیست، بلکه اجرای تعهد قراردادی دولت نسبت به محصولی است که پس از استخراج، قابلیت تخصیص و تحویل یافته است (ملکشاه، ۱۴۰۱: ۳۱). این تحلیل از یک سو مالکیت عمومی و حاکمیتی دولت را

حفظ می‌کند و از سوی دیگر، قرارداد مشارکت در تولید را از تبدیل شدن به قرارداد خدمت صرف^۱ باز می‌دارد.

۷. آثار حقوقی

ابهام در قلمرو قید «بدون واگذاری مالکیت» می‌تواند بر اعتبار، انعقاد، اجرا، تفسیر و حل و فصل اختلافات قرارداد اثرگذار باشد. از حیث اعتبار، اگر قید مزبور به گونه‌ای تفسیر شود که شامل نفت تولیدی نیز گردد، بخش مربوط به تقسیم تولید یا انتقال سهم پیمانکار ممکن است با ایراد مغایرت با قواعد آمره مواجه شود.^۲ اما اگر قید یادشده مطابق دلالت لفظی و مفهوم مخالف آن، ناظر بر میدان، مخزن و منابع درجا دانسته شود، اصل اعتبار قرارداد مشارکت در تولید قابل دفاع خواهد بود.

از حیث انعقاد و اجرا، ابهام مزبور موجب افزایش هزینه‌های مذاکره (علیخانی، ۱۳۹۷: ۲۶۴) و ضرورت درج شروط دقیق‌تر درباره نقطه انتقال، زمان تحقق حق، نحوه محاسبه سهم، اسناد تحویل و امکان صادرات می‌شود. همچنین در مرحله اجرا ممکن است درباره ماهیت حق پیمانکار (امانی، ۱۳۹۳: ۱۰۶)، زمان انتقال مالکیت و آثار عدم تحویل سهم نفتی اختلاف ایجاد شود. از حیث تفسیر قرارداد، دلالت الفاظ قوانین نفتی باید مبنای تحلیل قرار گیرد. تفسیر موسع از ممنوعیت انتقال مالکیت، با اصل تفسیر مضیق^۳ (اسلامی‌پناه، ۱۴۰۱: ۴۴۴) محدودیت‌ها و با قاعده لزوم حفظ اثر مفید^۴ (شیری، ۱۴۰۰: ۲۵۱) قرارداد سازگار نیست.^۵ در مقابل، تفسیر مقید و ناظر بر مخزن یا میدان، هم با الفاظ قانون هماهنگ‌تر است و هم امکان اجرای عملی قرارداد مشارکت در تولید را فراهم می‌کند.

1. Pure Service Contract

۲. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸)، همه‌پرسی، اصل ۴۵.

قانون نفت (۱۳۶۶)، مجلس شورای اسلامی، ماده ۲.

قانون اصلاح قانون نفت (۱۳۹۰)، مجلس شورای اسلامی، ماده ۲.

3. Restrictive interpretation of limitations

4. Principle of Effectiveness / Effet Utile

۵. اصل تفسیر مضیق محدودیت‌ها از اصول پذیرفته شده در حقوق عمومی و تفسیر قوانین است که بر اساس آن، احکام مقید حقوق یا متضمن منع و محدودیت، نباید موسع تفسیر شوند و دامنه آنها صرفاً به قدر متیقن از مفاد لفظی قانون محدود می‌شود، زیرا توسعه قلمرو محدودیت، بدون تصریح مقنن، خلاف اصل است. افزون بر این، بر پایه قاعده حفظ اثر مفید (Effet Utile)، تفسیر مقررات باید به نحوی باشد که تمامی اجزای حکم قانون واجد اثر عملی تلقی شود و هیچ بخشی مهمل یا زائد انگاشته نشود. بر این اساس، اگر قانونگذار ممنوعیت واگذاری مالکیت را به «مخزن» یا «میدان» مقید کرده باشد، توسعه آن به نفت تولیدی پس از استخراج، بدون نص صریح، با هر دو مبنای تفسیری یادشده ناسازگار خواهد بود.

از حیث مسئولیت قراردادی نیز، چنانچه دولت یا شرکت ملی نفت ایران پس از تحقق شرایط قراردادی، به استناد برداشت موسع از قید «بدون واگذاری مالکیت» از تحویل سهم نفتی سرمایه‌گذار خودداری کند، مسئله نقض تعهد و مطالبه خسارت قابل طرح خواهد بود (مجیبی، ۱۳۸۶: ۱۸). البته برای تقویت موقعیت سرمایه‌گذار، لازم است قرارداد به‌گونه‌ای تنظیم شود که حق او نسبت به سهم تولیدی، زمان تحقق آن و اسناد مثبت انتقال به‌طور صریح مشخص شود.

۸. راهکارهای پیشنهادی

نخستین راهکار، تصریح قراردادی بر تفکیک میان مالکیت میدان، مالکیت مخزن و مالکیت نفت تولیدی است. در قرارداد باید قید شود که مالکیت میدان، مخزن و منابع هیدروکربوری درجا در تمام مراحل متعلق به دولت جمهوری اسلامی ایران باقی می‌ماند و هیچ‌یک از مفاد قرارداد به‌منزله انتقال مالکیت منابع عمومی نیست.^۱

دومین راهکار، تعیین دقیق سازوکار تحقق حق پیمانکار نسبت به نفت تولیدی است. قرارداد

1. For example:

1- Concession-Contract Model-Brazil-2013:

THAT, in accordance with articles 20, Sections V and IX and 176, caput the Federal Constitution of the Federative Republic of Brazil (Federal Constitution) and article 3 of Law no. 9,478/97, the Deposits of Oil, Natural Gas existing in the national territory, on the continental shelf and in the exclusive economic zone belong to the Central Federal Government.

2- Concession-Contract Model-Egypt-2020:

WHEREAS, all minerals, including Petroleum, existing in mines and quarries in the A.R.E., including its territorial waters, and in the seabed subject to its jurisdiction and extending beyond its territorial waters, are the property of the State.

3- BP Exploration (Azerbaijan) Limited, SOCAR Oil Affiliate, Block D230, PSA, 2018:

WITNESSETH Ownership of all petroleum existing in its natural state in underground or subsurface strata in republic of Azerbaijan in vested in republic of Azerbaijan.

4- Georgia, Canargo Samgori Limited, Georgian Oil Samgori Limited, Samgori, Farm-In Agreement, 2004, Article.11.14:

For the avoidance of any doubt, title to their relevant shares of Petroleum shall pass from the State to Georgian Oil and Contractor as appropriate at the Measurement Point and the Operating Company will have no title to any Petroleum.

باید نقطه انتقال^۱، زمان تحقق حق^۲، نحوه محاسبه سهم، شیوه تحویل، امکان صادرات و آثار عدم تحویل را به طور شفاف مشخص کند. استفاده از «سند تحویل و تسویه»^۳ برای هر محموله نفتی می‌تواند مرز حقوقی میان عدم انتقال مالکیت مخزن و انتقال سهم نفت تولیدی را روشن سازد.

سومین راهکار، درج شرط تفسیری در قرارداد است. به موجب این شرط، طرفین تصریح می‌کنند که قید «بدون واگذاری مالکیت» صرفاً ناظر بر میدان، مخزن و منابع هیدروکربوری درجا است و شامل نفت تولیدی تخصیص یافته به پیمانکار در مرحله تقسیم، تحویل یا تسویه نمی‌شود.

چهارمین راهکار، رفع ابهام در سطح تقنینی یا نهادی است. قانونگذار یا مرجع اجرایی ذی صلاح^۴ می‌تواند از طریق اصلاح قانون، آیین‌نامه اجرایی^۵، تصویب‌نامه هیأت وزیران، دستورالعمل وزارت نفت یا استفساریه رسمی، قلمرو قید «بدون واگذاری مالکیت» را روشن سازد. در این تفسیر باید تصریح شود که ممنوعیت مزبور ناظر بر مالکیت میدان و مخزن است و مانع از انتقال سهم نفت تولیدی در مقام اجرای قرارداد نیست.

نتیجه

برآیند مباحث این پژوهش نشان می‌دهد که قید «بدون واگذاری مالکیت» در بند «الف» ماده ۴۴ قانون برنامه هفتم پیشرفت، در صورت تفسیر دقیق و نظام‌مند، مانع ماهوی و مطلق برای انعقاد قرارداد مشارکت در تولید در میادین مشترک ایجاد نمی‌کند. تعارض ظاهری میان این قید و ماهیت قرارداد مشارکت در تولید از آنجا ناشی می‌شود که در این الگو، پیمانکار در بخشی از

1. For example:

1- Repsol YPF Oriente Medio S.A., Piramagrun Block, PSA, 2011. Article.25.8:
The quantities of Petroleum corresponding to the share of Available Petroleum due to the CONTRACTOR for the recovery of its Petroleum Costs shall be delivered to the CONTRACTOR at the Delivery Point. Title and risk of loss of such Available Petroleum shall be transferred at the Delivery Point.

2- Apex (Yapen) Ltd., & Perusahaan Pertambangan Minyak dan Gas Bumi Negara (Pertamina). (1999). Yapen Block Production Sharing Agreement Art. 6.1.4:
Title to CONTRACTOR's portion of Crude Oil under clauses 6.1.3 and 6.3.1 as well as to such portion of Crude Oil exported and sold to recover Operating Costs shall pass to CONTRACTOR at the Point of Export, or, in the case of oil delivered to PERTAMINA pursuant to clauses 5.2.15 or otherwise, at the point of delivery.

2. Contractual Entitlement

3. Delivery and Title Transfer Certificate

۴. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۸، همه‌پرسی، اصل ۱۳۸.

۵. قانون تدوین و تنقیح قوانین و مقررات کشور، ۱۳۸۹، مجلس شورای اسلامی، ماده ۲.

نفت یا گاز تولیدی سهم می‌شود؛ حال آنکه قانونگذار انعقاد قرارداد را مشروط به عدم واگذاری مالکیت کرده است. با این حال، تحلیل حقوقی نشان می‌دهد که موضوع مالکیت در اینجا واحد و بسیط نیست و باید میان مالکیت بر میدان، مخزن و منابع هیدروکربوری درجا از یک سو و حق قراردادی نسبت به سهم تفکیک‌شده از محصول تولیدی از سوی دیگر، تفکیک قائل شد.

در نظام حقوقی ایران، منابع نفت و گاز به اعتبار تعلق به انفال و ثروت‌های عمومی، در زمره اموالی قرار دارند که انتقال مالکیت آنها، به‌ویژه در وضعیت درجا و پیش از استخراج، با محدودیت‌های جدی حقوق عمومی مواجه است. بنابراین، دولت و شرکت ملی نفت ایران نمی‌توانند مالکیت میدان، مخزن یا حقوق حاکمیتی مربوط به منابع زیرزمینی را به پیمانکار منتقل کنند. اما این ممنوعیت، به‌خودی‌خود، به معنای منع انتقال سهمی از نفت یا گاز تولیدشده پس از استخراج، تفکیک، اندازه‌گیری و تحویل نیست. تسری چنین منعی به محصول تولیدی، نیازمند نص صریح و غیرقابل تردید است.

بر این اساس، اعطای سهم تولید به سرمایه‌گذار، اگر پس از تحقق شرایط قراردادی و در نقطه تحویل معین صورت گیرد، انتقال مالکیت میدان یا مخزن محسوب نمی‌شود، بلکه اجرای تعهد قراردادی نسبت به محصولی است که از وضعیت منبع طبیعی درجا خارج شده و قابلیت تخصیص و مبادله یافته است. یافته‌های میدانی پژوهش نیز مؤید آن است که مسئله مزبور بیش از آنکه مانعی ساختاری باشد، ابهامی تفسیری و تقنینی است که به دلیل فقدان اجماع کامل میان خبرگان، نیازمند صورت‌بندی دقیق‌تر در اسناد قراردادی و مقررات اجرایی است. بنابراین، حکم حقوقی مسئله را باید «جواز مشروط» دانست. قرارداد مشارکت در تولید با قید «بدون واگذاری مالکیت» قابل جمع است، مشروط بر آنکه در متن قرارداد، استمرار مالکیت عمومی بر میدان و مخزن، عدم انتقال حقوق حاکمیتی، زمان تحقق حق پیمانکار، نقطه انتقال محصول، نحوه محاسبه و تحویل سهم و آثار عدم ایفای تعهد به صراحت تعیین شود.

بیانیه نبود تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را شامل پرهیز از دزدی ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش‌شونده، سوء رفتار و غیره، به‌طور کامل رعایت کرده‌اند.

قدردانی

نویسندگان از استادان و خبرگان محترم، به‌ویژه آقایان و خانم‌ها دکتر عبدالحسین شیروی، دکتر مسعود درخشان، دکتر سید نصرالله ابراهیمی، دکتر سید مصطفی زین‌الدین، دکتر محمودرضا فیروزمند، دکتر عباس هاشمی، دکتر سید حسن موسوی، دکتر مسعود امانی، دکتر علیرضا تقی‌پور، دکتر زهرا گودرزی، دکتر آیه کاتبی، مهندس علی‌اکبر وحیدی آل‌آقا، مهندس سید مهدی حسینی و مهندس عبدالحمید ثامن که با مشارکت در مصاحبه‌های تخصصی به تکمیل این پژوهش کمک کردند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کنند.

منابع

ابراهیمی، سید نصرالله؛ شیرجیان، مهدی (۱۳۹۳). قراردادهای بالادستی نفت و گاز نظام جمهوری اسلامی ایران و تبیین دلالت‌های قانونی و الزامات قراردادهای جدید. *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۳(۱۱)، ۱-۳۹.

https://jieee.atu.ac.ir/article_532.html (۱۱ بهمن ۱۴۰۴)

ابراهیمی، سید نصرالله؛ منتظر، مهدی؛ مسعودی، فرزاد (۱۳۹۳). اصول قانونی حاکم بر قراردادهای خدماتی بالادستی صنعت نفت و گاز ایران. *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۳(۱۲)، ۱-۲۶.

https://jieee.atu.ac.ir/article_598.html (۸ بهمن ۱۴۰۴)

الجمعه، خالد؛ محمدی، تیمور؛ تکلیف، عاطفه؛ دهقانی، تیمور (۱۴۰۰). تأثیر قراردادهای مشارکت در تولید، بیع متقابل و قرارداد نفتی ایران IPC بر مسیر بهینه تولید و حفاری میدان یادآوران: رویکرد بهینه‌یابی پویا. *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۱۰(۴۰)، ۱۳۲-۸۵.

DOI: 10.22054/jieee.2021.57945.1802

امانی، مسعود (۱۳۹۳). *حقوق قراردادهای بین‌المللی نفت*. ج دوم، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

امانی، مسعود؛ شفیع‌زاده خولنجانی، محمد (۱۳۹۱). تطابق ساختار قراردادهای مشارکت در تولید با الزامات حاکمیت و مالکیت ملی بر مخازن نفتی. *مجلس و راهبرد*، ۱۹(۷۲)، ۱۷۱-۱۴۱.

https://nashr.majles.ir/article_74.html (۹ بهمن ۱۴۰۴)

امانی، مسعود؛ حمیدزاده، محمدحسین (۱۳۹۴). تحلیل حقوقی قراردادهای مشارکت در تولید در صنایع بالادستی نفت و گاز و قابلیت اعمال آن در حقوق ایران. *پژوهشنامه حقوق اسلامی*، ۱۶(۱)، ۱۵۱-۱۸۰.

DOI: 10.30497/law.2015.1771

امامی‌میبدی، علی؛ داشاب، مهریار؛ اکبری بیرگانی، معصومه (۱۳۹۹). بررسی چالش‌ها و جذابیت‌های الگوهای قراردادهای بین‌المللی خدماتی در تأمین مالی پروژه‌های بالادستی صنعت نفت ایران و عراق. *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۹(۳۶)، ۱۱-۴۸.

DOI: 10.22054/jieee.2020.12456

امامی‌مبیدی، علی؛ داشاب، مهریار؛ عامری، فیصل؛ مقدم ابریشمی، علی؛ اکبری بیرگانی، معصومه (۱۴۰۰). بررسی مقایسه‌ای قراردادهای بین‌المللی خدماتی و مشارکت در تولید در صنعت نفت ایران و جمهوری عراق از منظر کارایی اقتصادی قراردادها. *پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه پایدار)*، ۲۱(۴)، ۳۶-۱. DOI: 10.1001.1.17356768.1400.21.4.3.7

امین‌زاده، الهام؛ آقابابایی دهکردی، پیمان (۱۳۹۳). بررسی قرارداد مشارکت در تولید و مقایسه کارایی آن با بیع متقابل. *مجله حقوقی دادگستری*، ۸۷(۷)، ۲۹-۷. DOI: 10.22106/rlj.2014.11563

اسلامی‌پناه، علی (۱۴۰۱). *مقدمه علم حقوق*. چ دوم، تهران: گنج دانش.

بهمنی، محمدعلی؛ آرن، محمد (۱۳۹۸). *مشروعیت استفاده از قرارداد مشارکت در تولید در صنعت نفت ایران با بهره‌گیری از ظرفیت قانون معادن*. *پژوهشنامه حقوق اسلامی*، ۲۰(۲)، ۶۱۱-۶۳۲. DOI: 10.30497/law.2020.2702

بهنام، محمد؛ زارعی، محمدحسین (۱۴۰۲). تحلیل قراردادهای مشارکت در تولید در پرتو منافع کشورهای میزبان و شرکت‌های نفتی بین‌المللی. *فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی*، ۲(۵)، ۲۹۳-۳۰۸. DOI: 10.22034/ejs.2023.408382.1494

بیاتی، محمدحسین؛ جاودان، محمدصادق؛ رجبی، سجاد، (۱۳۹۹). تطبیق قواعد فقهیه با قرارداد مشارکت در تولید در صنعت نفت و گاز. *فصلنامه اقتصاد اسلامی*، ۲۰(۸۰)، ۱۳۳-۱۶۰.

توکلی، محمد؛ آئینه‌نگینی، ولی‌الله؛ بهرامی، عادل، (۱۳۹۵). بررسی و تجزیه و تحلیل نظام مالی قراردادهای مشارکت در تولید. *مطالعات حقوق انرژی*، ۲(۲)، ۲۵۳-۲۷۸. URL: https://eghtesad.iict.ac.ir/article_243095.html (۲ دی ۱۴۰۴)

سید مرتضی حسینی، راحله؛ تقی‌پور، بهرام؛ ملک‌شاه، آرزو (۱۴۰۰). انتقال مالکیت در قرارداد مشارکت در تولید و قاعده نفی سیل با تکیه بر آرای امام خمینی(س). *پژوهشنامه متین*، ۲۳(۹۰)، ۱۰۵-۱۲۴. DOI: 10.22059/jrels.2016.62723

خاکسار آستانه، سجاد؛ محمدی، تیمور؛ آماده، حمید (۱۴۰۲). ارائه مسیر بهینه تولید از میادین نفتی با در نظر گرفتن ابعاد اقتصادی، فنی و زیست‌محیطی. *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۱۲(۴۷)، ۵۷-۸۴. DOI: 10.22054/jiee.2023.70428.1990

جائو، زیگو (۱۳۹۶). *قراردادهای نفتی بین‌الملل*. ترجمه عباس کاظمی نجف‌آبادی و ساعد شیرانی، چ اول، تهران: پژوهشکده حقوقی شهر دانش.

خوهرسندی، محمد؛ تکلیف، عاطفه؛ فریدزاد، علی؛ طاهری‌فرد، علی؛ صابری، علی (۱۳۹۷). محاسبه مسیر بهینه استخراج نفت در قرارداد مشارکت در تولید و مقایسه آن با تولید قراردادی قرارداد بیع متقابل. *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۷(۲۷)، ۳۱-۷۵. DOI: 10.22054/jiee.2018.9669

رجبی، علی؛ امام‌وردی، قدرت‌الله؛ اسماعیل‌نیا، علی؛ دامن‌کشیده، مهدی (۱۴۰۳). برآورد مسیر بهینه تولید نفت در یکی از میادین جنوب کشور. *فصلنامه مطالعات اقتصاد انرژی*، ۲۰(۸۰)، ۱۳۱-۱۶۱. DOI: 10.22054/es.2023.71458.2198

شب‌خیز، محمد؛ محمدتبار، علی (۱۴۰۴). *اصول فقه دانشگاهی*. چ پنجاه‌ونهم، تهران: آوا.

شکری، پوریا؛ فریدزاد، علی؛ تکلیف، عاطفه و دهقانی، تیمور (۱۳۹۶). برآورد مسیر بهینه تولید میدان نفتی آزادگان جنوبی با تأکید بر تولید صیانتی بر اساس الگوریتم تکاملی (PSO). *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۶(۲۲)، ۷۵-۱۰. DOI: 10.22054/jiee.2017.7996

شیروی، عبدالحسین (۱۴۰۰). حقوق نفت و گاز. چ پنجم، تهران: بنیاد حقوقی میزان.
شیروی، عبدالحسین (۱۴۰۰). مقدمه علم حقوق. چ سوم، تهران: بنیاد حقوقی میزان.
شیروی، عبدالحسین؛ تقی‌زاده، طاهره (۱۳۹۹). قراردادهای مجاز بالادستی نفت و گاز در نظام حقوقی ایران. *حقوق خصوصی*، ۱۷(۱)، ۳۰۰-۲۷۹.

DOI: 10.22059/jolt.2021.316073.1006943

شیربیجان، مهدی؛ طاهری‌فرد، علی (۱۴۰۰). مقایسه الگوی تولید بهینه قراردادهای بیع متقابل و مشارکت در تولید: مطالعه موردی میدان نفتی فروزان. *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۱۰(۳۸)، ۶۳-۹۴. DOI: 10.22054/jiee.2022.65446.1881

طاهری‌فرد، علی؛ سلیمی‌فر، مصطفی (۱۳۹۴). بهینه‌سازی فرایند تولید نفت خام در یک مدل تصادفی و مقایسه آن با تولید در چارچوب قراردادهای بیع متقابل: مطالعه موردی میدان درود. *فصلنامه مطالعات اقتصاد انرژی*، ۱۱(۴۴)، ۱۷۸-۱۵۳.

<https://iiesj.ir/article-1-367-fa.html> (۱۷ بهمن ۱۴۰۴)

طباطبائی، سیدحسین (۱۳۹۲). آیا قراردادهای مشارکت در تولید برای صنعت نفت ایران مفید است؟. *مجله پژوهش‌های حقوق خصوصی*، ۱(۲)، ۷۵-۱۰۲.

https://jpl.sdil.ac.ir/article_42265.html (۱۷ بهمن ۱۴۰۴)

علیخانی، محمد، (۱۳۹۷). راهکارهای برون‌رفت از بن‌بست‌های مذاکراتی و حل تعارض مسائل نفتی. *پژوهش‌های حقوقی*، ۱۷(۳۵)، ۲۶۳-۲۸۵. DOI: 10.48300/jlr.2018.79345

عیوض‌لو، رضا؛ صیادی، محمد؛ خادمی، مسعود (۱۳۹۷). ارزیابی مقایسه‌ای عامل ریسک شرکت ملی نفت ایران در قراردادهای IPC، بیع متقابل و مشارکت در تولید. *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۸(۲۹)، ۱۳۱-۱۶۹. DOI: 10.22054/jiee.2019.9919

غلامی، فرهاد؛ مریدی فریمانی، فرهاد؛ شاهوردی، حمید (۱۴۰۲). کمی‌سازی مفهوم تولید صیانتی از مخازن نفت با استفاده از بهینه‌سازی الگوریتم ژنتیک. *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۱۲(۴۷)، ۱۲۹-۱۵۴. DOI: 10.22054/jiee.2023.73086.1994

قربانی‌پاشاکلائی، وحید؛ خورسندی، محمد؛ محمدی، تیمور؛ خالقی، شهاب؛ شاکری، عباس؛ ابطحی فروشانی، سیدحسین (۱۳۹۳). الگوی بهره‌برداری بهینه از میادین نفتی در چارچوب مدل کنترل بهینه. *پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران*، ۴(۱۳)، ۱۹۱-۲۲۰.

https://jiee.atu.ac.ir/article_856.html (۲۸ دی ۱۴۰۴)

کاظمی نجف‌آبادی، عباس (۱۳۹۵). *آشنایی با قراردادهای نفتی*. چ دوم، تهران: پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.

کاظمی نجف‌آبادی، عباس (۱۳۹۶). مالکیت نفت در قراردادهای نفتی بین‌المللی از منظر حقوق خصوصی. پژوهش حقوق خصوصی، ۵(۱۷)، ۱۳۱-۱۶۵.

DOI: 10.22054/jplr.2017.7421

کاووسی، شراره؛ فلاحی، محمدعلی؛ رزمی، محمدجواد (۱۳۹۷). مقایسه تطبیقی توزیع منافع بین طرفین قراردادهای نفتی بیع متقابل، مشارکت در تولید و قراردادهای جدید نفتی ایران: (IPC) مطالعه موردی میادین سروش و نوروز. پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران، ۷(۲۶)، ۷۹-۱۳۰.

DOI: 10.22054/jiee.2018.9101

کهن‌هوش‌نژاد، روح‌الله (۱۳۹۹). بهینه‌سازی قراردادهای نفتی ایران. چ اول، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

کهن‌هوش‌نژاد، روح‌الله؛ ابراهیمی، سید نصرالله (۱۳۹۵). چالش‌های قانونی استفاده از قراردادهای مشارکت در تولید در صنعت نفت و گاز ایران. فصلنامه راهبرد، ۲۵(۲)، ۱۳۷-۱۵۶.

DOI: 20.1001.1.10283102.1395.25.2.3.5

محبی، محسن (۱۳۸۶). مباحثی از حقوق نفت و گاز در پرتو رویه داورى بین‌المللی. چ اول، تهران: پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.

محمدی، ابوالحسن (۱۴۰۱). مبانی استنباط حقوق اسلامی (اصول فقه). تهران: انتشارات دانشگاه تهران. منتظر، مهدی؛ ابراهیمی، سید نصرالله (۱۳۹۲). جایگاه قراردادهای بیع متقابل در پروژه‌های بالادستی نفت و گاز ایران و مقایسه آن با قراردادهای مشارکت در تولید. مجله حقوقی بین‌المللی، ۳۰(۴۹)، ۲۱۵-۲۳۲.

DOI: 10.22066/cilamag.2013.16004

منظور، داوود؛ امانی، مسعود؛ کهن‌هوش‌نژاد، روح‌الله (۱۳۹۴). بررسی جایگاه حقوقی قراردادهای مشارکت در تولید در قوانین نفت کشور. پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران، ۴(۱۵)، ۱۸۳-۲۱۷.

DOI: 10.22054/jiee.2016.1884

ملکشاه، آرزو (۱۴۰۱). قراردادهای مشارکت در تولید در صنعت نفت. چ اول، تهران: مجد. موسوی، سید حسن (۱۳۹۹). تحلیل حقوقی الگوی قراردادهای خدمت در بخش بالادستی صنعت نفت و گاز ایران. چ دوم، تهران: گنج دانش.

موحد، محمدعلی (۱۳۴۹). نفت ما و مسائل حقوقی آن. تهران: خوارزمی.

References

- Al-Jumaeh, K., Mohammadi, T., Taklif, A., & Dehghani, T. (2021). The Impact of Production Sharing, Buyback, and Iranian Petroleum Contract (IPC) on the Optimal Production and Drilling Path of the Yadavaran Field: A Dynamic Optimization Approach. *Iranian Journal of Energy Economics*, 10(40), 85-132.
<https://doi.org/10.22054/jiee.2021.57945.1802> [in Persian]
- Alikhani, M. (2018). Strategies for Escaping Negotiation Deadlocks and Resolving Oil-Related Conflicts. *Legal Research*, 17(35), 263-285.
<https://doi.org/10.48300/jlr.2018.79345> [in Persian]

- Amani, M. (2014). *International Petroleum Contract Law* (2nd ed.). Tehran: Imam Sadiq University Press. [In Persian]
- Amani, M., & Hamidzadeh, M.H. (2015). Legal Analysis of Production Sharing Contracts in the Upstream Oil and Gas Industries and Their Applicability in Iranian Law. *Journal of Islamic Law Research*, 16(1), 151–180. <https://doi.org/10.30497/law.2015.1771> [in Persian]
- Amani, M., & Shafiezadeh K., M. (2012). Compatibility of Production Sharing Contract Structures with the Requirements of Sovereignty and National Ownership over Oil Reservoirs. *Majles va Rahbord*, 19(72), 141–171. https://nashr.majles.ir/article_74.html [in Persian]
- Aminzadeh, E., & Aghababai Dehkordi, P. (2014). An Examination of the Production Sharing Contract and a Comparison of Its Efficiency with the Buyback Contract. *Judiciary Legal Journal*, 78(87), 7–29. <https://doi.org/10.22106/jlj.2014.11563> [in Persian]
- Ayo, T. E., & Ojo, A. A. (2023). Renegotiation versus stabilisation clauses in production sharing agreements (PSAs) and the sovereign rights of host countries: A legal appraisal. *International Journal of Research in Engineering, Humanities and Culture*, 4(6), 106-119, DOI: 10.37602/IJREHC.2023.4608.
- Ayvazloo, R., Sayyadi, M., & Khademi, M. (2019). A Comparative Evaluation of the Risk Factor for the National Iranian Oil Company in IPC, Buyback, and Production Sharing Contracts. *Iranian Journal of Energy Economics*, 8(29), 131–169. <https://doi.org/10.22054/jiee.2019.9919> [in Persian]
- Bahmaei, M. A., & Afshar, E. (2025). New Iran's petroleum contract 'IPC' in comparison with buy-back and production sharing agreement. *Energy Strategy Reviews*, 57, 101599, 1-16, DOI: 10.1016/j.esr.2024.101599.
- Bahmaei, M. A., & Arian, M. (2020). The Legitimacy of Using Production Sharing Contracts in Iran's Oil industry by Leveraging the Potential of the Mines Act. *Journal of Islamic Law Research*, 20(2), 611–632. <https://doi.org/10.30497/law.2020.2702> [in Persian]
- Bayati, M. H., Javadan, M. S., & Rajabi, S. (2020). Applying Jurisprudential Rules to Production Sharing Contracts in the Oil and Gas Industry. *Journal of Islamic Economics*, 20(80), 133–160. https://eghtesad.iict.ac.ir/article_243095.html [in Persian]
- Behnam, M., & Zarei, M. H. (2023). An Analysis of Production Sharing Contracts in Light of the Interests of Host Countries and International Oil Companies. *Quarterly Journal of Islamic Economic Studies*, 2(5), 293–308. <https://doi.org/10.22034/ejs.2023.408382.1494> [in Persian]
- Creswell, J., & Plano Clark, V. (2018). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (3rd ed.). Thousand Oaks: SAGE Publications.

- Dirani, F., & Ponomarenko, T. (2021). Contractual systems in the oil and gas sector: Current status and development. *Energies*, 14(17), 5497, 1-14, DOI: 10.3390/en14175497.
- Ebrahimi, S. N., & Shirijian, M. (2014). Upstream Oil and Gas Contracts in the Islamic Republic of Iran and Clarifying Their Legal Implications and the Requirements of New Contracts. *Iranian Journal of Energy Economics*, 3(11), 1-39. https://jieee.atu.ac.ir/article_532.html [in Persian]
- Ebrahimi, S. N., Montazer, M., & Masoudi, F. (2014). The Legal Principles Governing Upstream Service Contracts in Iran's Oil and Gas Industry. *Iranian Journal of Energy Economics*, 3(12), 1-26. https://jieee.atu.ac.ir/article_598.html [in Persian]
- Emami-Meybodi, A., Dashab, M., & Akbari Birgani, M. (2020). Examining the Challenges and Attractions of International Service Contract Models in Financing Upstream Oil Projects in Iran and Iraq. *Iranian Journal of Energy Economics*, 9(36), 11-48. <https://doi.org/10.22054/jieee.2020.12456> [in Persian]
- Emami-Meybodi, A., Dashab, M., Ameri, F., Moghaddam Abrishami, A., & Akbari Birgani, M. (2021). A Comparative Study of International Service Contracts and Production Sharing Contracts in the Oil Industry of Iran and the Republic of Iraq from the Perspective of Contract Economic Efficiency. *Economic Research (Sustainable Growth and Development)*, 21(4), 1-36. <https://doi.org/10.1001.1.17356768.1400.21.4.3.7> [in Persian]
- Eslami-Panah, A. (2022). *An Introduction to Legal Science* (2nd ed.). Tehran: Ganj-e Danesh. [In Persian]
- Feng, Z., Zhang, S., & Gao, Y. (2014). On oil investment and production: A comparison of production sharing contracts and buyback contracts. *Energy Economics*, 42(1), 395-402, DOI: 10.1016/j.eneco.2014.01.010.
- Ghandi, A., & Lin, C.-Y. C. (2012). Do Iran's buy-back service contracts lead to optimal production? The case of Soroosh and Nowrooz. *Energy Policy*, 42(1), 181-190, DOI: 10.1016/j.enpol.2011.11.070.
- Ghandi, A., & Lin, C.-Y. C. (2017). On the rate of return and risk factors to international oil companies in Iran's buy-back service contracts. *Energy Policy*, 103(1), 16-29, DOI: 10.1016/j.enpol.2017.01.003.
- Ghandi, A., & Lin, C.-Y. C. (2020). *An Analysis of the Economic Efficiency of Oil Contracts: A Dynamic Model of the Rumaila Oil Field in Iraq*. Working Paper, Cornell University, 1-133.
- Gholami, F., Moridi Firoumani, F., & Shahverdi, H. (2023). Quantifying the Concept of Sustainable Production from Oil Reservoirs Using Genetic Algorithm Optimization. *Iranian Journal of Energy Economics*,

- 12(47),129–154. <https://doi.org/10.22054/jiee.2023.73086.1994> [in Persian]
- Ghorbani-Pashakolaei, V., Khorsandi, M., Mohammadi, T., Khalqi, S., Shakari, A., & Abtahi Froushani, S. H. (2014). Optimal Exploitation Model for Oil Fields within the Framework of Optimal Control. *Iranian Journal of Energy Economics*, 4(13), 191–220. https://jieee.atu.ac.ir/article_856.html [in Persian]
- Hai, Y., & Pingping, Z. (2024). Terms of production sharing contracts in international oil and gas cooperation and China's optimization path. *Journal of Law and Judicial System*, 7(1), 27-33, DOI: 10.22259/2637-5893.0701004.
- Hassan, S., Amuda, Y., Dhali, M., & Mehar, S. (2023). Contract Structure of Production Sharing Agreement by International Oil Company in Exploration of Petroleum Resources in Developing Countries. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 13(3), 7-14, DOI: 10.32479/ijee.14142.
- Seyed Morteza Hosseini, R., Taqipoor, B., & Malekshah, A. (2021). Transfer of Ownership in Production Sharing Contracts and the Doctrine of Nafy al-Sabil, with Reference to Imam Khomeini's Views. *Matin Research Journal*, 23(90), 105–124. <https://doi.org/10.22034/matin.2021.137344> [in Persian]
- Inocencio, F. (2021). *Production Sharing Agreements: A Global Legal Handbook*. London: Globe Law and Business.
- Jiao, Z. (2017). *International Petroleum Contracts* (A. Kazemi Najafabadi & S. Shirani, Trans., 1st ed.). Tehran: Shahre Danesh Legal Research Institute. [In Persian]
- Johnston, D. (1994). *International Petroleum Fiscal Systems and Production Sharing Contracts*. Tulsa: PennWell Publishing Company.
- Kahnehoushnezhad, R., & Ebrahimi, S. N. (2017). Legal Challenges of Using Production Sharing Contracts in Iran's Oil and Gas Industry. *Strategy Quarterly*, 25(2), 137–156. <https://doi.org/20.1001.1.10283102.1395.25.2.3.5>[in Persian]
- Kavousi, S., Fallahi, M. A., & Razmi, M. J. (2019). A Comparative Study of Benefit Distribution among the Parties in Buyback, Production Sharing, and Iran's New Petroleum Contract (IPC): A Case Study of the Soroush and Nowrooz Fields. *Iranian Journal of Energy Economics*, 7(26), 79–130. <https://doi.org/10.22054/jiee.2018.9101> [in Persian]
- Kazemi Najafabadi, A. (2016). *An Introduction to Petroleum Contracts* (2nd ed.). Tehran: Shahre Danesh Legal Research Institute. [In Persian]

- Kazemi Nejadabadi, A. (2017). Ownership of Oil in International Oil Contracts from the Perspective of Private Law. *Private Law Research*, 5(17), 131–165. <https://doi.org/10.22054/jplr.2017.7421> [in Persian]
- Khaksar Astaneh, S., Mohammadi, T., & Amadeh, H. (2023). Providing an Optimal Production Path for Oil Fields Considering Economic, Technical, and Environmental Dimensions. *Iranian Journal of Energy Economics*, 12(47), 57–84. <https://doi.org/10.22054/jiee.2023.70428.1990> [in Persian]
- Khorsandi, M., Taklif, A., Faridzad, A., Taherifard, A., & Saberi, A. (2018). Calculating the Optimal Oil Extraction Path under a Production Sharing Contract and Comparing It with Contractual Production under the Buyback Contract: A Case Study of the Doroud Field. *Iranian Journal of Energy Economics*, 7(27), 31–75. <https://doi.org/10.22054/jiee.2018.9669> [in Persian]
- Kohan-Houshnezhad, R. (2020). *Optimization of Iran's Petroleum Contracts* (1st ed.). Tehran: Imam Sadiq University Press. [In Persian]
- Malekshah, A. (2022). *Production-Sharing Contracts in the Petroleum Industry* (1st ed.). Tehran: Majd. [In Persian]
- Manzoor, D., Amani, M., & Kahnehoushnezhad, R. (2016). An Examination of the Legal Position of Production Sharing Contracts in the Country's Oil Laws. *Iranian Journal of Energy Economics*, 4(15), 183–217. <https://doi.org/10.22054/jiee.2016.1884> [in Persian]
- Mohammadi, A. (2022). *Foundations of Islamic Legal Inference* (Principles of Islamic Jurisprudence). Tehran: University of Tehran Press. [In Persian]
- Mohebbi, M. (2007). *Topics in Oil and Gas Law in Light of International Arbitral Practice* (1st ed.). Tehran: Shahre Danesh Legal Research Institute. [In Persian]
- Montazer, M., & Ebrahimi, S. N. (2013). The Position of Buyback Contracts in Upstream Oil and Gas Projects in Iran and Their Comparison with Production Sharing Contracts. *International Law Journal*, 30(49), 215–232. <https://doi.org/10.22066/cilamag.2013.16004> [in Persian]
- Mousavi, S. H. (2020). *A Legal Analysis of the Service Contract Model in Iran's Upstream Oil and Gas Industry* (2nd ed.). Tehran: Ganj-e Danesh. [In Persian]
- Movahed, M. A. (1970). *Our Oil and Its Legal Issues*. Tehran: Kharazmi Publications. [In Persian]
- Rajabi, A., Emamvardi, G., Esmailnia, A., & Damankeshideh, M. (2024). Estimating the Optimal Oil Production Path in One of the Southern Fields of the Country. *Quarterly Journal of Energy Economics Studies*, 20(80), 131–161. <https://doi.org/10.22054/es.2023.71458.2198> [in Persian]

- Salih, R., & Yamulki, A. (2020). Petroleum Exploration and Production Contracts as Regulatory Tools: The Kurdistan Region Production Sharing Contracts. *Journal of Law, Policy and Globalization*, 101(1), 165-184, DOI: 10.7176/jlpg/101-17.
- Salmond, J., & Fitzgerald, P. (1966). *Salmond on Jurisprudence* (12th ed.). London: Sweet & Maxwell.
- Shabkhiz, M., & Mohammadtabar, A. (2025). *Academic Principles of Islamic Jurisprudence* (59th ed.). Tehran: Ava. [In Persian]
- Shiravi, A. (2021a). *An Introduction to Legal Science* (3rd ed.). Tehran: Mizan Legal Foundation. [in Persian]
- Shiravi, A. (2021b). *Oil and Gas Law* (5th ed.). Tehran: Mizan Legal Foundation. [In Persian]
- Shiravi, A., & Taqizadeh, T. (2021). Permissible Upstream Oil and Gas Contracts in the Iranian Legal System. *Private Law*, 17(1), 279–300. <https://doi.org/10.22059/jolt.2021.316073.1006943> [in Persian]
- Shirijian, M., & Taherifard, A. (2022). Comparing the Optimal Production Model of Buyback and Production Sharing Contracts: A Case Study of the Forouzan Oil Field. *Iranian Journal of Energy Economics*, 10(38), 63–94. <https://doi.org/10.22054/jiee.2022.65446.1881> [in Persian]
- Shokri, P., Faridzad, A., Taklif, A., & Dehghani, T. (2017). Estimating the Optimal Production Path of the South Azadegan Oil Field with Emphasis on Sustainable Production Based on the PSO Evolutionary Algorithm. *Iranian Journal of Energy Economics*, 6(22), 10–75. <https://doi.org/10.22054/jiee.2017.7996> [in Persian]
- Skulmoski, G., Hartman, F., & Krahm, J. (2007). The Delphi method for graduate research. *Journal of Information Technology Education*, 6, 1-21, DOI: 10.28945/199.
- Tabatabaei, S. H. (2013). Are Production Sharing Contracts Beneficial for Iran's Oil Industry? *Journal of Private Law Research*, 1(2), 75–102. https://jpl.sdil.ac.ir/article_42265.html [in Persian]
- Taherifard, A., & Salimifar, M. (2015). Optimization of Crude Oil Production in a Stochastic Model and Comparison with Production under Buyback Contracts: A Case Study of the Doroud Field. *Quarterly Journal of Energy Economics Studies*, 11(44), 153–178. <https://iiesj.ir/article-1-367-fa.html> [in Persian]
- Tavakoli, M., Aine-Negini, V., & Bahrami, A. (2016). Review and Analysis of the Financial System of Production Sharing Contracts. *Energy Law Studies*, 2(2), 253–278. <https://doi.org/10.22059/jrels.2016.62723> [in Persian]